

AUTEURS

MARJAN DE GRUIJTER
BETTY NOORDHUIZEN
INGE RAZENBERG
BORA AVRIĆ
OKA STORMS

Kennisplatform
Integratie &
Samenleving

Januari 2016

TOEKOMSTAGENDA EU-MIGRANTEN IN GEMEENTEN

Inhoud

Inleiding	3
1 Taal	3
Een gericht taalaanbod voor EU-migranten in gemeenten	3
2 Wegwijs in Nederland	4
Wegwijzer voor EU-migranten in gemeenten	4
3 Samen-leven	5
Inclusie nieuwe EU-migranten in lokale samenleving	5
4 Kinderen van EU-migranten	6
Stimuleren ouderbetrokkenheid	6
Bijlage:	
KIS onderzoek naar EU migranten in Nederlandse gemeenten	7

Inleiding

In 2015 heeft Kennisplatform Integratie & Samenleving twee onderzoeken uitgevoerd met als onderwerp recente migranten¹ uit Midden-, Oost- en Zuid-Europa in Nederland. In deze onderzoeken is zowel het perspectief van gemeenten als het perspectief van migranten zelf aan bod gekomen. Daarnaast heeft het Kennisplatform een drietal zogenoemde dialoogbijeenkomsten georganiseerd, waarin migrantenorganisaties, gemeenten, werkgevers en maatschappelijke organisaties met elkaar in gesprek gingen over de vraag hoe de positie van EU-migranten in Nederland kan worden verbeterd. Op basis van de resultaten van de onderzoeken en de uitkomsten van de bijeenkomsten hebben wij een Toekomstagenda opgesteld, met daarin aandachtspunten voor migrantenorganisaties, beleidsmakers, werkgevers en professionals². De nadruk daarbij ligt op EU-migranten die zich (semi-)permanent in Nederland vestigen³.

In deze Toekomstagenda formuleren concrete acties die gezamenlijk kunnen worden ondernomen om de positie van in Nederland wonende EU-migranten te verbeteren, en hun integratie in de Nederlandse samenleving te bevorderen. De Toekomstagenda is in eerste instantie gericht op gemeenten. Voor de uitvoering van de voorgestelde acties kunnen zij uiteraard niet zonder andere partijen zoals migrantenorganisaties, maatschappelijke organisaties en werkgevers. In de Toekomstagenda zoomen we in op vier thema's: taal, wegwijs in Nederland, samen-leven en kinderen van EU-migranten.

---

1 Hieronder verstaan wij migranten die maximaal tien jaar in Nederland zijn.

2 In bijlage 1 zijn de resultaten van de genoemde KIS-onderzoeken kort weergegeven.

3 Om deze reden komen onderwerpen als registratie, huisvesting en schijnconstructies in deze agenda niet aan de orde.

1 Taal

Het beheersen van de Nederlandse taal is een belangrijke voorwaarde voor participatie in de samenleving. Maar: EU-migranten komen meestal naar Nederland om te werken of te studeren, en daarvoor is het spreken van Nederlands niet altijd noodzakelijk. Bovendien weet men bij aankomst meestal nog niet hoe lang het verblijf in Nederland zal duren. Dit zorgt ervoor – tezamen met de drukke banen die EU-migranten vaak hebben – dat het leren van Nederlands te lang wordt uitgesteld, als men zich hier in de praktijk al (permanent) gevestigd heeft. Gemeenten en maatschappelijke organisaties constateren dat het lastig is om EU-migranten die de Nederlandse taal niet spreken te bereiken met relevante informatie. En EU-migranten die zich (semi-)permanent vestigen in Nederland merken dat het moeilijk is om een sociaal leven op te bouwen in het dorp of de stad als je geen Nederlands spreekt. Ook in het contact met de school van de kinderen, of met het Centrum voor Jeugd en Gezin, is het niet spreken van de taal een ervaren belemmering. Tot slot blijkt het lastig om een baan te vinden die past bij het eigen opleidingsniveau als de taalvaardigheid achterblijft.

Agendapunt: Een gericht taalaanbod voor EU-migranten in gemeenten

Recent SCP onderzoek laat zien dat de beheersing van de Nederlandse taal toeneemt, naarmate EU-migranten langer in Nederland verblijven. Het volgen van een taal cursus is de belangrijkste voorspeller voor een toename in de beheersing van de Nederlandse taal⁴. Dit geeft aan dat het van belang is in te zetten op een taalaanbod voor deze groepen.

De gemeente kan op diverse wijze het belang van taal en het aanbod aan taalvoorzieningen onder de aandacht brengen, en EU-migranten stimuleren hier aan deel te nemen:

- Bij registratie (zowel in de Basisregistratie Personen en als de Registratie Niet-Ingezetenen) kan de gemeente doorverwijzen naar bestaand (lokaal) taalaanbod. De gemeente kan tevens arbeidsmigranten proactief bereiken via werkgevers, huisvesters, uitzendbureaus, zelforganisaties en kerken. Het taalaanbod kan gaan om commercieel aanbod, aanbod van of via organisaties van migranten, aanbod van werkgevers, maar ook om taalcoachorganisaties.

---

4 Gijsberts, M., & Lubbers, M. (2015). *Langer in Nederland. Ontwikkelingen in de leefsituatie van migranten uit Polen en Bulgarije in de eerste jaren na migratie*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

ties die werken met vrijwilligers. Als een dergelijk aanbod ontbreekt, kan de gemeente een taalcoachorganisatie opzetten (<http://www.hetbegintmettaal.nl/doe-mee-als-gemeente>). In een aantal gemeenten zijn taalscholen actief waarin kinderen/jongeren les krijgen in de taal van het herkomstland. Op deze scholen wordt vaak door vrijwilligers Nederlandse les gegeven aan ouders.

- Werkgevers kunnen een belangrijke rol spelen in het taal-aanbod voor arbeidsmigranten. Dit is zowel in het belang van de werkgever als van de werknemer. Maatschappelijk Betrokken Ondernemen (MBO) biedt aanknopingspunten hiervoor. Er bestaat reeds een nationaal project waar werkgevers zich inzetten voor het verbeteren van de taalvaardigheid van medewerkers: 'Het Taalakkoord' (<http://www.taalakkoord.nl>). Gemeenten kunnen lokale werkgevers attenderen op het Taalakkoord en hen stimuleren hieraan deel te nemen.

2 Wegwijs in Nederland

Bij aankomst in Nederland hebben EU-migranten veel praktische vragen over het reilen en zeilen in Nederland. De vragen gaan onder andere over huisvesting, registratie, werk vinden, arbeidsvoorwaarden, uitkeringen en toeslagen, verzekeringen, belastingen en gezondheidszorg. Uit onderzoek blijkt dat weinig migranten voordat zij naar Nederland komen actief zoeken naar informatie over het leven in Nederland. Men komt, met andere woorden, niet goed voorbereid. Dit geldt veel minder voor hoopopgeleide migranten en studenten: zij zoeken actiever naar informatie en ontvangen deze deels ook via een (toekomstige) werkgever of universiteit. Eenmaal in Nederland zoeken EU-migranten vaak naar informatie via hun informele netwerk. Zij stellen bijvoorbeeld vragen aan familie of kennissen, en lopen zo het risico onjuiste of onvolledige informatie te krijgen.

Niet voor alle migranten is goede, betrouwbare informatie voldoende. In sommige gevallen hebben EU-migranten ook behoefte aan concrete hulp. Bijvoorbeeld bij het vertalen van overeenkomsten, polissen en andere documenten, het aanvragen van een burgerservicenummer, het aanvragen van toeslagen etc. Vooral bij lager opgeleide migranten is er vraag naar deze vormen van praktische hulp. Zij hebben extra ondersteuning nodig om hun leven op te bouwen. Deze migranten zijn vatbaarder voor misbruik door tussenpersonen.

Vanwege een (aanvankelijk) geringe beheersing van de Nederlandse taal is veel generieke informatie niet toegankelijk voor EU-migranten. Migrantenorganisaties en sleutelfiguren spelen een belangrijke rol bij het informeren en ondersteunen van EU-migranten met praktische vragen.

Agendapunt: Wegwijzer voor EU-migranten in gemeenten

EU-migranten die in Nederland zijn aangekomen, zoeken hier hun weg. Meerdere partijen kunnen een rol spelen bij het wegwijs maken. Op het lokale niveau zijn dit met name gemeenten en migrantenorganisaties en sleutelfiguren.

We onderscheiden twee soorten informatie:

1. Generieke informatie over leven en werken in Nederland, rechten en plichten, etc. Deze informatie wordt door het Rijk in verschillende talen beschikbaar gesteld via het internet (<http://www.newtoholland.nl/NewToHolland/app/en/home?init=true>). Gemeenten kunnen EU-migranten op de aanwezigheid van deze informatie attenderen, bijvoorbeeld op het moment van registratie. Ook migrantenorganisaties kunnen EU-migranten wijzen op deze informatie.
2. Op het niveau van de gemeente hebben EU-migranten belang bij *gemeente-specifieke informatie* over lokale regels, voorzieningen, infrastructuur, e.d. Deze informatie staat nu vaak alleen in het Nederlands op de gemeentewebsite, of in een aantal gevallen beknopt in het Engels. Ook brieven van gemeenten zijn grotendeels in het Nederlands. Met name gemeenten met een groter aandeel EU-migranten kunnen overwegen hun informatie te vertalen in de talen van de meest voorkomende landen van herkomst (of in ieder geval in het Engels). Gemeenten kunnen deze informatie opnemen in een welkomstpakket voor EU-migranten die zich bij de gemeente registreren. Samenwerken met migrantenorganisaties of eventueel sleutelfiguren helpt om de informatie breed onder de doelgroep te verspreiden. Een groot deel van de EU-migranten komt naar Nederland voor werk. Werkgevers kunnen een belangrijke rol spelen bij het verspreiden van gemeente-specifieke informatie. Een andere suggestie is het organiseren van inschrijfmomenten bij de gemeente op de werkvloer bij enkele grote werkgevers.

EU-migranten hebben naast informatie soms ook behoefte aan *concrete hulp*. De gemeente zou hierin kunnen samenwerken met andere organisaties, bijvoorbeeld migrantenorganisaties, uitzendbureaus en welzijnsorganisaties. Stichting Lize heeft een digitale sociale kaart gemaakt van bestaande initiatieven van en voor EU-migranten die gericht zijn op het wegwijs maken van (recent aangekomen) EU-migranten in de Nederlandse Samenleving (<http://www.lize.nl/sociale-kaart/>). Het soort initiatieven varieert van vrijwilligersorganisaties en gemeenten tot (in)formele netwerken en blogspots. Uitgangspunt is dat de aangeboden activiteiten bestaan uit het bieden van betrouwbare informatie, advies en/ of praktische begeleiding en ondersteuning bij het zetten van de eerste stappen in Nederland. Wanneer in een gemeente nog geen passend aanbod bestaat van concrete hulp aan EU-migranten, kan de gemeente overwegen zelf initiatief te nemen of andere lokale partijen daartoe stimuleren.

3 Samen-leven

Uit onderzoek blijkt dat gemeenten (het bevorderen van) acceptatie van EU-migranten in de Nederlandse samenleving als belangrijke opgave zien. In de eerste plaats heeft de samenleving hierin zelf een verantwoordelijkheid: huidige inwoners van de gemeente en nieuwkomers zouden in goede harmonie met elkaar moeten kunnen leven. Uit onderzoek blijkt echter ook dat EU-migranten het lastig vinden om een sociaal leven in dorp of stad op te bouwen. Daarnaast ervaren sommigen discriminatie en hebben het gevoel niet welkom te zijn. Gemeenten uiten zorgen over de integratie van EU-migranten die langer in Nederland blijven. Zij zien voor zichzelf een taak weggelegd in het bevorderen en/of begeleiden van het integratieproces.

Dertien gemeenten hebben in 2013-2014 geëxperimenteerd met de pilot participatieverklaring, een project van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Het doel van de participatieverklaring is nieuwkomers die hier voor langere tijd willen blijven welkom heten en ze bewust maken van wat Nederland van hen verwacht. Uit de recente evaluatie van de pilot participatieverklaring⁵ blijkt dat het element van verwelcoming aanslaat. Veel van de deelnemende migranten voelen zich meer welkom geheten in de Nederlandse samenleving nadat zij hebben meegedaan aan de activiteiten binnen de pilot. Ook neemt een deel van de EU-migranten die hebben deelgenomen aan de pilot zich voor actiever te worden in hun gemeente, bijvoorbeeld door lid te worden van een lokale vereniging.

Agendapunt: Inclusie nieuwe EU-migranten in lokale samenleving

Om het samen-leven te bevorderen kunnen gemeenten in de eerste plaats het gebruik van de bestaande algemene voorzieningen in de gemeente door EU-migranten stimuleren. Deze voorzieningen zijn immers bedoeld voor alle inwoners. De gemeente kan zorgen voor gerichte informatievoorziening aan EU-migranten over voorzieningen, zoals de bibliotheek en de sportfaciliteiten en het lokale verenigingsleven (zie hierboven ook het punt *Wegwijs in Nederland*). Door samenwerking met allerlei maatschappelijke organisaties en migrantenorganisaties wordt het bereik vergroot. Gemeenten kunnen hiervoor gebruik maken van de ervaringen die zijn opgedaan in de pilot

5 Witkamp, B., Vanoni, M., Odé, A., Kriek, F., & Klaver, J. (2015). *Evaluatie pilot participatieverklaring*. Amsterdam: Regioplan.

participatieverklaring en – vooruitlopend op toekomstig beleid – het nieuwe participatieverklaringstraject⁶ ook aanbieden aan niet-inburgeringsplichtigen, waaronder EU-migranten. De gemeente kan daarnaast actief een laagdrempelige plek onder de aandacht brengen waar ook EU-migranten een melding kunnen doen als zij geconfronteerd worden met discriminatie.

Om als gemeente alle burgers, waaronder recente migranten, te bereiken is het nodig aandacht te besteden aan cultuursensitief werken en medewerkers hierop te trainen. Hiernaast kan een gemeente ervoor kiezen om samen-leven actief te bevorderen door middel van het uitvoeren of ondersteunen van projecten gericht op het met elkaar in contact brengen van EU-migranten en autochtone inwoners. Een voorbeeld is het Kumpelproject in de regio Noord-Limburg, uitgevoerd door een lokale welzijnsorganisatie. In dit project worden een Poolse en een Nederlandse inwoner aan elkaar gekoppeld om gedurende zes maanden samen activiteiten te ondernemen en te leren van elkaar.⁷

4 Kinderen van EU-migranten

Het aantal kinderen in Nederland uit Midden-, Oost- en Zuid-Europa is de laatste jaren sterk toegenomen. Veel ouders en kinderen zijn pas betrekkelijk kort in Nederland en dit levert, onder andere op scholen, problemen in de communicatie op tussen ouders en leerkrachten. Deze problemen zijn deels te wijten aan een gebrekkige taalvaardigheid van de ouders, maar ook aan een gebrek aan kennis over de achtergronden van EU-migranten bij leerkrachten of het ontbreken van een cultuursensitief klimaat op scholen. Daarnaast speelt het ontbreken van kennis bij ouders over het Nederlandse schoolstelsel hen parten: zij zijn meestal niet bekend met het pedagogische partnerschap dat scholen met ouders willen aangaan. Bij oudere kinderen in het voortgezet onderwijs is een veelgehoorde klacht dat zij achterop raken doordat zij eerst de Nederlandse taal machtig moeten worden in een Internationale Schakelklas, en vervolgens in klassen terecht komen met veel jongere kinderen. Dit verhoogt het risico op uitval, maar belemmert ook een succesvolle sociale aansluiting bij leeftijdgenoten. Ouders voelen zich, wellicht mede door deze kwesties, in het Nederlandse onderwijssysteem niet altijd begrepen en soms gediscrimineerd. Tot slot zijn er signalen dat de Jeugdgezondheidszorg niet-geregistreerde kinderen van EU-migranten niet goed bereikt⁸.

Agendapunt: Stimuleren ouderbetrokkenheid

De Rijksoverheid heeft informatie in het Engels over het Nederlandse onderwijs (<https://www.government.nl/topics/themes/education-culture-and-science>). Gemeenten kunnen EU-migranten bij registratie – als onderdeel van een welkomstpakket – hierop wijzen. Daarnaast kunnen gemeenten samen met migrantenorganisaties/sleutelfiguren werken aan het informeren van EU-migranten over het onderwijsaanbod in de gemeente, én het reilen en zeilen op Nederlandse scholen. Migrantenorganisaties/sleutelfiguren en scholen kunnen samenwerken in voorlichtingsbijeenkomsten voor nieuwkomers. Hiernaast zijn gemeenten verantwoordelijk voor de uitvoering van de jeugdgezondheidszorg. Aan alle kinderen in Nederland dient een preventief gezondheidspakket aangeboden te worden.

6 In 2016 wordt het participatieverklaringstraject breed ingevoerd voor inburgeringsplichtige nieuwkomers, zie <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2015/11/27/kamerbrief-participatieverklaring>.

7 http://www.vrijwilligersvacaturebankhorstaandemaas.nl/index.cfm/m/jobdetail/job_id/DF7C9F6D-0A80-5484-8E21-2D6B5CB0F4A0

8 Voor dit agendapunt is gebruik gemaakt van resultaten van onderzoek van Kennisplatform Integratie en Samenleving naar jonge kinderen van EU-migranten.

met daarin onder andere vaccinaties (Basispakket JGZ)⁹. Voor de gezonde ontwikkeling van niet-geregistreerde kinderen van EU-migranten is van belang dat ook zij deze preventieve zorg ontvangen. Het bereik van de Jeugdgezondheidszorg onder niet-geregistreerde kinderen van EU-migranten kan vergroot worden door samen te werken met migrantenorganisatie/ sleutelfiguren en scholen. Ook afstemming binnen de gemeente kan zinvol zijn, bijvoorbeeld met een woonteam dat als taak heeft onrechtmatige bewoning op te sporen en zo kinderen in beeld krijgt die niet zijn geregistreerd.

Ten slotte kunnen gemeenten investeren in het bevorderen van het gebruik van reeds bestaande algemene voorzieningen door kinderen van EU-migranten. Denk onder meer aan de bibliotheek, een peuterspeelzaal en het lokale sport- en cultuuraanbod voor kinderen. Hiervoor kan samengewerkt worden met onder andere migrantenorganisaties en welzijnsorganisaties in de wijk. Een voorbeeld is het opzetten van een netwerk voor moeders, waarbij soms een medewerker of vrijwilliger van een lokale organisatie komt vertellen over hun activiteiten voor kinderen.

---

9 <https://www.voordejeugd.nl/stelselwijziging/jeugdhulp/soorten-jeugdhulp/jeugdgezondheidszorg>.

Bijlage:

KIS onderzoek naar EU migranten in Nederlandse gemeenten

In 2015 heeft Kennisplatform Integratie & Samenleving twee onderzoeken uitgevoerd met als onderwerp recente migranten uit Midden- Oost- en Zuid-Europa in Nederland¹⁰. In deze onderzoeken is zowel het perspectief van gemeenten als het perspectief van migranten zelf aan bod gekomen. In deze synthese leggen we de onderzoeken naast elkaar en trekken we parallellen tussen de uitkomsten van beide onderzoeken.

Aantallen

De afgelopen tien jaar zijn de aantallen EU-migranten in ons land gestegen. Dit geldt voornamelijk voor de migranten uit Oost-Europa. Tussen 2004 en 2015 is het aantal migranten uit Midden- en Oost-Europa met ruim 150.000 toegenomen. De migratie van Zuid-Europeanen naar Nederland is vooral gestegen sinds de economische crisis van 2008. Begin 2015 wonen er ruim 215.000 migranten uit Midden- en Oost-Europa en ruim 130.000 migranten uit Zuid-Europa in Nederland. De grootste groep is afkomstig uit Polen. Van de migranten uit Midden- Oost- En Zuid-Europa woont 25% in de drie grote steden Amsterdam, Den Haag en Rotterdam (cijfers CBS 2015). Onderzoek naar EU-migratie richt zich tot nu toe¹¹ voornamelijk op Oost-Europese migranten uit Polen, Bulgarije en Roemenië. Voor deze migranten is werk het belangrijkste migratiemo-

---

10 Recente migranten zijn migranten die maximaal tien jaar in Nederland zijn. Onder Midden- en Oost-Europa vallen in dit onderzoek de landen Bulgarije, Estland, Hongarije, Letland, Litouwen, Polen, Roemenië, Slovenië, Slowakije en Tsjechië. Onder Zuid-Europa vallen binnen dit onderzoek de landen Griekenland, Italië, Portugal en Spanje.

11 Momenteel voert het SCP, in samenwerking met de Universiteit Utrecht en de Radboud Universiteit Nijmegen, longitudinaal onderzoek uit naar recente migranten uit Spanje (en Polen en Bulgarije). Zie http://www.scp.nl/Onderzoek/Lopend_onderzoek/A_Z_alle_lopende_onderzoeken/Vroege_integratieprocessen_van_recente_migranten_uit_Midden_en_Oost_Europa

tief. Daarnaast is de aanwezigheid van sociale netwerken in Nederland (familie, gezin, partner) een veelvoorkomende reden voor migratie. Hoe lang migranten willen blijven is van te voren en ook na aankomst in Nederland niet altijd duidelijk: migranten zelf weten het vaak ook niet precies. Uit recente cijfers van het CBS (2015) blijkt dat ongeveer de helft van de Polen, Bulgaren en Roemenen die in 2003 naar Nederland kwamen, na 10 jaar nog in Nederland woont¹². In onderzoek van het SCP (2015) geeft ook ongeveer de helft van de ondervraagde (geregistreerde) Polen en Bulgaren aan in de toekomst in Nederland te blijven wonen¹³.

De onderzoeken

Binnen KIS voerden we in 2015 een aantal studies uit naar migranten uit Midden-, Oost- en Zuid-Europa. Omdat de groep Zuid-Europese migranten is toegenomen en er nog relatief weinig over deze recente migranten bekend is, nemen wij deze groep nadrukkelijk mee in onze onderzoeken.

In de eerste studie van KIS onderzochten wat de stand van zaken is binnen gemeenten rondom migranten uit Midden-, Oost- en Zuid-Europa. Welke kennis en kennisvragen hebben gemeenten over EU-migranten? Hebben ze beleid gericht op deze groep en welke knelpunten en uitdagingen zien zij? Middels een online enquête en een nabelronde hebben wij gemeenten bevraagd. De vragenlijst is ingevuld door beleidsmedewerkers/beleidsadviseurs, projectleiders en coördinatoren van diverse afdelingen van gemeenten. In totaal vulden 161 gemeenten de vragenlijst in, dit is een respons van 41%. De respons is representatief verdeeld over gemeenten, waarbij grotere gemeenten en gemeenten waar veel migranten wonen (dit komt meestal overeen) relatief iets vaker mee meededen aan het onderzoek. De vier grote gemeenten hebben allemaal meegedaan aan het onderzoek.

In het tweede onderzoek richtten we ons op het perspectief van EU-migranten zelf. Het doel van dit onderzoek is om, vanuit het perspectief van migranten zelf, te onderzoeken welke informatie en hulp recente EU-migranten nodig hebben om te kunnen participeren in de Nederlandse samenleving. Welke knelpunten ervaren zij en welke mogelijke oplossingen zien ze hiervoor? Wat ervaren zij als werkzame elementen van beleid of ondersteu-

ning? In focusgroepen spraken we in totaal zo'n zestig migranten uit Midden-, Oost- en Zuid-Europa. Aanvullend hebben we een aantal diepte-interviews afgenomen met betrokkenen bij formele en informele informatiepunten voor EU-migranten.

Resultaten onderzoek gemeenten

In het onderzoek onder gemeenten vroegen we gemeenten naar kennis(behoefte), beleid, knelpunten en uitdagingen rondom EU-migranten. Van de gemeenten geeft 61% aan nog geen beleid of maatregelen te hebben voor de nieuwe migranten. De gemeenten die wél beleid hebben, richten zich voornamelijk op (short stay) huisvesting en (actief stimuleren van) registratie. Zaken die te maken hebben met het begin van de migratie dus. Er is weinig beleid rondom integratie van de nieuwkomers in de lokale samenleving. Toch geven gemeenten (van verschillende grootte) aan hier wel degelijk over na te denken. Zij willen dit beleid vooral richten op die migranten, die zich voor langere tijd in Nederland willen vestigen. Gemeenten worstelen met de vraag hoe je bepaalt wanneer zo'n focus op inburgering aan de orde zou moeten zijn.

"Blijft men of gaat men terug? In het eerste geval is het van belang daarop beleidsmatig te anticiperen."

Gemeente met 50.000 - 100.000 inwoners.

Van de gemeenten heeft 61% dus nog geen beleid voor *nieuwe* EU-migranten. Toch signaleert 70% van de gemeenten knelpunten aangaande EU-migranten in de gemeente. De vijf vaakst genoemde knelpunten hebben te maken met huisvesting, registratie, taal, arbeidsmarkt en inburgering. Gemeenten hebben de groep EU-migranten nog niet voldoende in zicht, zo geven zij zelf aan. Gemeenten hebben weliswaar zicht op de aantallen geregistreerde migranten, maar hoeveel niet geregistreerde migranten er in de gemeente wonen, weten zij niet. Ook is er weinig bekend over de arbeids- en huisvestingssituatie van EU-migranten: 70% van de gemeenten heeft (zeer) weinig zicht op de arbeidssituatie en 54% heeft (zeer) weinig zicht op de huisvestingssituatie. Slechts een kwart (24%) van de gemeenten verzamelt op regelmatige basis informatie over de doelgroep. Niet verrassend geven gemeenten aan de meeste kennisbehoefte te hebben rondom aantallen niet geregistreerde migranten, huisvestingssituatie en arbeidssituatie. Op plek vier en vijf staan respectievelijk overlast/criminaliteit en kinderen van EU-migranten.

Tot slot hebben wij gekeken naar de verschillen tussen gemeenten, omdat in de ene gemeente meer migranten wonen dan in de andere. Dit kan invloed hebben op het al dan niet ontwikkelen van beleid voor de doelgroep. Wij zien inderdaad dat gemeenten waar veel (meer dan 500) geregistreerde migranten wonen,

12 CBS (2015). CBS: Meeste immigranten binnen tien jaar weer weg. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.

13 Gijsberts, M. & Lubbers, M. (2015). 'Langer in Nederland'. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.

vaker beleid hebben dan gemeenten met kleinere aantallen migranten. Tegelijkertijd heeft toch 50% van de gemeenten met veel migranten (nog) geen beleid of maatregelen gericht op EU-migranten. De meeste migranten wonen in de drie grote steden: Amsterdam, Den Haag en Rotterdam. Deze gemeenten zijn al verder in hun aanpak. Zo verzamelen alle drie de gemeenten op regelmatige basis informatie, hebben ze beleid op verschillende onderwerpen en organiseren ze activiteiten voor of met de doelgroep. Toch leven ook bij deze grote gemeenten vraagstukken rondom registratie, huisvesting en integratie.

Resultaten onderzoek EU-migranten

In het tweede onderzoek hebben we aan EU-migranten zelf gevraagd welke informatie, en eventueel hulp, zij nodig hebben om te kunnen participeren in de Nederlandse samenleving. We spraken ook met hen over de vraag welke knelpunten zij wellicht ervaren bij het opbouwen van een leven in Nederland.

Migranten zoeken voordat zij naar Nederland komen, beperkt naar informatie over Nederland. Eenmaal in Nederland aangekomen, hebben EU-migranten veel vragen, die in ieder geval aanvankelijk betrekking hebben op praktische zaken die met het – al dan niet tijdelijk – vestigen in Nederland te maken hebben. De vragen gaan over *registratie* (hoe werkt het, wat is de Registratie Niet Ingezetenen), arbeidsvoorwaarden, huisvesting, *werk* (werk vinden en arbeidsvoorwaarden), *uitkeringen* (welke uitkeringen bestaan er, waar heb ik recht op), zorgverzekering en zorgtoeslag, belastingen en gezondheidszorg.

Alleen het verkrijgen van informatie over deze onderwerpen is niet altijd voldoende. In sommige gevallen hebben EU-migranten ook behoefte aan concrete hulp. Bijvoorbeeld bij het vertalen van overeenkomsten, polissen en andere documenten, het aanvragen van een burgerservicenummer, het aanvragen van uitkeringen en toeslagen etc. De vraag naar praktische hulp vonden wij voornamelijk bij lager opgeleide migranten. Zij hebben extra ondersteuning nodig om hun leven op te bouwen. Migranten met een hoger opleidingsniveau kunnen makkelijker zelf naar informatie zoeken en die duiden, mits de informatie ook in het Engels beschikbaar is. Anders hebben ook zij vertaling nodig. De EU-migranten die op internet naar informatie zoeken merken op dat de beschikbare informatie over het reilen en zeilen in Nederland weliswaar nuttig is, maar vaak te algemeen is om van toepassing te zijn voor de eigen, specifieke situatie.

In de focusgroepen vroegen we EU-migranten waar zij informatie over het leven in Nederland vandaan halen en ook waar zij eventuele hulp vragen. Hoger- en lager opgeleide migranten

blijken vooral informatie en hulp te vragen aan vrienden, familie en kennissen. Daarnaast krijgen we signalen dat in de verschillende migrantengroepen tussenpersonen actief zijn, die tegen betaling formele zaken regelen voor de EU-migranten. Zoals inschrijving in de Basisregistratie Personen (BRP), het vinden van een huis of het aanvragen van toeslagen. Het komt voor dat deze tussenpersonen misbruik maken van de afhankelijke positie van migranten. Zij vragen exorbitant hoge tarieven voor hun diensten en/of misbruiken de persoonlijke gegevens van migranten voor hun eigen doeleinden:

"Mijn 'boekhouder' heeft mijn persoonlijke gegevens gebruikt om een lening van 4000 euro aan te vragen. Nu zit ik met die schuld."

Griekse respondent, focusgroep Den Haag.

Informatie en hulp via bijvoorbeeld de gemeente zou dit probleem deels kunnen oplossen, maar uit het onderzoek blijkt dat vooral lager opgeleiden de gemeente niet goed weten te vinden. In de aanvullende interviews vroegen we daarom aan betrokkenen bij informatiepunten voor EU-migranten hoe instanties migranten beter kunnen bereiken. De belangrijkste aanbeveling is dat instanties informatie in de taal van de migrant aan moeten bieden. Dit heft het obstakel van de taalbarrière op en maakt informatie en ondersteuning vragen laagdrempeliger. Om ook lager opgeleide migranten te bereiken, zou het goed zijn als er face-to-face of telefonische contactmogelijkheden zijn. Daarnaast geven de betrokkenen bij informatievoorziening aan dat migranten zich beter zouden kunnen voorbereiden in land van herkomst en dat daar een goede informatievoorziening voor nodig is in de thuislanden.

Tot slot hebben wij aan migranten gevraagd hoe zij over het algemeen hun leefsituatie beoordelen. Daaruit blijkt dat zij redelijk tevreden zijn met hun leven in Nederland. De mate waarin zij tevreden zijn, hangt samen met een aantal factoren zoals verwachtingen vooraf, migratiemotief, leefsituatie in land van herkomst en de mogelijkheden die migranten in Nederland ervaren. Migranten die 'gouden bergen' verwachtten, zijn vaker ontevreden dan migranten die beseffen dat het in het begin moeilijk zal zijn en dat inspanning nodig is om alles te regelen:

"Het begin is erg moeilijk maar als je eenmaal weet hoe het werkt is het erg makkelijk. [...] Bereid jezelf een beetje voor. In Polen kan je al informatie vinden. Dat is een goede start. Lees en onderzoek wat de mogelijkheden zijn. Zorg dat je ten minste voor de eerste maand een woonplek hebt. Als je eenmaal gesetteld bent, zul je een goede tijd hebben."

Poolse respondent, focusgroep Amsterdam.

Huisvesting, werk en taal

Als we kijken naar de resultaten van de enquête onder gemeenten en de resultaten van de focusroepen met EU-migranten, dan valt op huisvesting, werk en taal door beide partijen als knelpunten worden gesignaleerd. Daarom staan we in de volgende paragrafen wat langer stil bij elk van deze onderwerpen.

WERK

Voor de meeste migranten is werk het voornaamste migratiemotief. De hindernissen die de migranten ondervinden, hebben zowel betrekking op het vinden als op het behouden van werk en op de arbeidsomstandigheden. In de zoektocht naar werk is het niet spreken van de Nederlandse taal soms een belemmering. Hoogopgeleiden lopen ertegenaan dat ze weliswaar baantjes als schoonmaker of ober kunnen vinden, maar dat het moeilijker is om banen op hun niveau te vinden. Uitzondering zijn diegenen die in het Engelstalige, internationale circuit een baan kunnen vinden. Ook gemeenten maken zich zorgen over de taalvaardigheid van migranten.

Migranten die wel een baan vinden, hebben vaak een onzekere arbeidssituatie bijvoorbeeld omdat zij een nulurencontract hebben. Deze onzekerheid maakt het lastig om een leven in Nederland op te bouwen, aldus de EU-migranten:

"Ik wil in Nederland blijven. Maar hier aarden is wel lastig als je situatie onzeker is en je niet weet waar je over een paar maanden werkt."

Poolse respondent, focusgroep Westland.

Daarnaast laten ook de arbeidsomstandigheden nog wel eens te wensen over. Dit geldt vooral voor diegenen, die via een uitzendbureau in Nederland werken. Zij kennen hun rechten en plichten niet (informatieachterstand) en vanwege de enorme concurrentie ('voor jou tien anderen') durven ze niet voor zichzelf op te komen. Wanneer er sprake is van een koppeling tussen wonen en werken dan maakt dat arbeidsmigranten extra afhankelijk van hun opdrachtgever. Ook gemeenten zien dat het vinden van vast werk lastig is voor de doelgroep, zij maken zich zorgen over werkloosheid onder EU-migranten. Toch hebben zij hier nog weinig beleidsmaatregelen op geformuleerd.

Van de ondervraagde gemeenten signaleert 25% knelpunten rondom de arbeidsmarktsituatie van EU-migranten. Echter, 70% van de gemeenten heeft weinig zicht op de arbeidssituatie van EU-migranten, zo geven zij zelf aan.

HUISVESTING

Huisvestingskwesties staat bovenaan het lijstje knelpunten rondom EU-migranten van gemeenten. Als gemeenten al beleid

rondom EU-migranten hebben, dan heeft dit het vaakst betrekking op huisvesting. Ook migranten zien nogal wat knelpunten rondom het vinden van goede, betaalbare huisvesting.

De inspanningen van gemeenten richten zich vooral op short stay huisvesting. Een veelgenoemd knelpunt is dat migranten gehuisvest zijn op plekken zonder woonfunctie, zoals recreatieparken, maar ook andere locaties die in strijd zijn met het bestemmingsplan. Overbewoning en de veiligheid en kwaliteit van de woningen van EU-migranten zijn een ander punt van zorg van gemeenten. Daarnaast zijn er vaak – vooral voor short stay - onvoldoende woningen beschikbaar. Dat er onvoldoende woningen beschikbaar zijn, beamen de migranten zelf. Zij huren vaak via de particuliere huur en betalen hoge huren. Daarnaast vertellen Zuid-Europese migranten in de focusgroepen dat sprake lijkt te zijn van discriminatie op de huizenmarkt waarbij Zuid- en Oost-Europese migranten minder makkelijk aan een huurwoning kunnen komen dan Nederlanders en Noord- en West-Europese migranten:

"Als wij een huis willen huren, vragen ze altijd naar onze nationaliteit. Zuid-Europeanen zijn minder populair dan Noord-Europeanen en Oost-Europeanen zijn zelfs nog minder populair. Huurbazen denken dat wij onze huur minder goed betalen, dat we feesten, dronken zijn. Het is niet eerlijk, we willen gewoon een nieuw leven starten."

Spaanse respondent, focusgroep Amsterdam.

Tot slot zijn arbeidsmigranten vaak voor zowel werk als huisvesting afhankelijk van hun werkgever. De afhankelijkheid die dit creëert, wordt als onprettig ervaren. Dit geldt ook voor het delen van een kamer en voorzieningen met (telkens) wisselende mensen.

TAAL

Als derde is taal een punt van aandacht, vinden zowel gemeenten als EU-migranten. EU-migranten ondervinden vooral hinder van een beperkte taalvaardigheid op het moment dat zij een baan zoeken. Respondenten lopen er regelmatig tegenaan dat ze – ondanks verdere geschiktheid – geen werk kunnen krijgen omdat ze de Nederlandse taal niet spreken. Voor hoogopgeleide migranten verhindert hun taalvaardigheid hen in het vinden van een baan op niveau, met uitzondering van diegenen die in het internationale circuit werken. Daarnaast willen zij meer Nederlandse vrienden maken maar hierbij ervaren de EU-migranten ook de taalbarrière. Ook gemeenten zien onvoldoende taalvaardigheid als beperking. Zoals op de arbeidsmarkt en bij (het uitvoeren van) administratieve handelingen. Ook is het niet spreken van de taal een obstakel voor integratie en participatie in de samenleving, aldus de gemeenten:

“Taal is het smeermiddel om mee te doen in de stad. Veel migranten geven aan de taal beter te willen beheersen, maar daar niet aan toe te komen door te weinig tijd/ geld.”

Gemeente met > 100.000 inwoners.

De EU-migranten in de focusgroepen spreken niet of nauwelijks Nederlands. Een deel volgt een taal cursus maar er zijn ook mensen die (op dit moment) geen inspanningen op dit gebied plegen. Over het algemeen vinden migranten dat zij zich redelijk redden zonder Nederlands maar toch worden hindernissen ervaren. Om de taalcursussen efficiënt in te steken is belangrijk dat goed wordt aangesloten bij het niveau van de migrant. Wij spraken zowel respondenten die de lessen veel te moeilijk vonden (en niet meekwamen) als respondenten die niet uitgedaagd werden (en weinig leerden).

Conclusie

In de afgelopen tien jaar is het aantal migranten uit Midden-, Oost, en Zuid-Europa sterk toegenomen. Zowel gemeenten als migranten hebben ideeën over hoe het beleid rondom EU-migranten en hun leefsituatie verbeterd kan worden. Hierbij definiëren zowel gemeenten en migranten huisvesting, werk en taal als belangrijke aandachtgebieden. Voor gemeenten is registratie daarnaast een belangrijk – zo niet hét belangrijkste - aandachtspunt. Zonder registratie hebben gemeenten de groep onvoldoende in zicht. Ondanks dat 70% van gemeenten knelpunten signaleert, heeft 61% nog geen beleid voor EU-migranten. Gemeenten waar grotere aantallen migranten wonen, hebben vaker beleid dan gemeenten met minder migranten. Beleid richt voornamelijk op (tijdelijke) huisvesting en registratie. Gemeenten willen – als duidelijker is dat migranten in Nederland zullen blijven – zich meer gaan richten op het vraagstuk van sociale cohesie en invoeging van nieuwkomers in de lokale samenleving. Tot nu toe is hiervoor in gemeenten echter nog nauwelijks beleid ontwikkeld.

Voor migranten is het vooral van belang dat zij hun leven in Nederland kunnen opbouwen en daarbij informatie en hulp krijgen bij praktische (regel)zaken. Op dit moment zoeken migranten vooral via informele kanalen naar informatie. Dit blijkt kwetsbaar, omdat de informatie onjuist, onvolledig of onbetrouwbaar kan zijn. Daarnaast maken tussenpersonen soms misbruik van de kwetsbare positie van migranten. Zowel voor gemeenten als voor EU-migranten is een betrouwbare informatievoorziening van belang. Hierbij is het belangrijk dat de informatie alle migranten weet te bereiken. Enkele suggesties hiervoor zijn de Engelse informatie online uitbreiden, de mogelijkheid bieden om informatie in de eigen taal op te vragen en ook informatie in eigen taal aanbieden via face-to-face of tele-

fonisch contact. EU-migranten geven aan dat zij de Nederlandse taal niet nodig hebben om te overleven. Om te integreren, bijvoorbeeld door Nederlandse vrienden te maken en een baan te vinden die past bij het opleidingsniveau, is de taal echter wel noodzakelijk, zo geven zij aan.

Colofon

Financier: Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Auteurs: Marjan de Gruijter
Betty Noordhuizen
Inge Razenberg
Bora Avrić
Oka Storms
Ontwerp: Design Effects
Uitgave: Kennisplatform Integratie & Samenleving
Kromme Nieuwegracht 6
3512 HG Utrecht
T (030) 230 07 99
E secr@verwey-jonker.nl
I www.verwey-jonker.nl

De publicatie kan gedownload worden via de website van het Kennisplatform Integratie & Samenleving: www.kis.nl.

ISBN 978-90-5830-705-7

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht 2016.

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut. Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute. Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.

kennis en aanpak van
sociale vraagstukken

KENNISPLATFORM INTEGRATIE & SAMENLEVING

Kennisplatform Integratie & Samenleving doet onderzoek, adviseert en biedt praktische tips en instrumenten over vraagstukken rond integratie, migratie en diversiteit. Daarnaast staat het platform open voor vragen, signalen en meningen en formuleert daar naar beste vermogen een antwoord op.

Deze kennisuitwisseling is bedoeld om een fundamentele bijdrage te leveren aan een pluriforme en stabiele samenleving.

Blijf op de hoogte van alle projecten, vragen en antwoorden en andere kennisuitwisseling via www.kis.nl, de [nieuwsbrief](#), [Twitter](#) en [LinkedIn](#).

